

Zicht op kritische verantwoordelijkheid

Ron Vreeswijk & Michiel Waltman
Congres Expertisepunt burgerschap
MBO
24 november 2023

programma

- 1) Introductie: werkplaats 'democratisering kritisch denken'
- 2) Toelichten blauwdruk en voorbeeldtaak voor kritische verantwoordelijkheid
- 3) Zelf opzet taak maken
- 4) Nabespreken taken
- 5) Formatief handelen met deze taken
- 6) Afronding

introductie: de werkplaats

- Onderzoekswerkplaats, gefinancierd door NRO
- Vragen vanuit mbo, samen aangepakt met hbo/wo/onderzoek
- Docentontwikkelteams aangevuld met diverse expertises
- Gericht op docenten, scholen en landelijk
- Complexiteit behouden, maar ook behapbaar maken

(mbo-opleiding Assistent horeca)

Bij Het Geluk worden wij gelukkig van:

- ☞ Smakelijk en gezond eten
- ☞ Kansen voor iedereen om te leren
- ☞ Fijne omgang met elkaar
- ☞ Respect voor onze omgeving
- ☞ We doen het samen

Situatie

Je loopt stage als keukenhulp in restaurant “Het geluk”. In het restaurant werken ook mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hiernaast staat een poster die in de keuken hangt.

Je stage is bijna afgerond. Je leidinggevende is zo tevreden over jou dat hij je een vaste baan wil geven.

Je ziet een collega keukenhulp al een aantal weken onhygiënisch werken in de keuken. Deze collega is iemand met een afstand tot de arbeidsmarkt die jarenlang geen werk heeft gehad. Er zijn meerdere ruzies geweest met deze collega, hij raakt snel overstuur.

Taak

- 1 Wat doe jij in deze situatie? Leg uit waarom. Gebruik in je uitleg de drie perspectieven.
- 2 Leg uit wat je goed vindt en wat je minder goed vindt aan je keuze en je uitleg. Gebruik de woorden ‘belang’, ‘waarde’, ‘bedrijf’, ‘maatschappij’.

zicht op kritische verantwoordelijkheid 1/2

Wat is het?

Het als burger, beroepsbeoefenaar en persoon (dus vanuit drie verschillende perspectieven) redenen kunnen en willen geven over wat je doet of vindt.

Wat zijn dan die 3 perspectieven?

Professioneel perspectief
= taakverantwoordelijkheid
= beroep

Er is een vraagstuk waar studenten in hun beroep mee te maken kunnen krijgen.

De studenten moeten voor de verantwoording van hun keuze beschikken over beroepsspecifieke competenties uit het kwalificatiedossier. Denk bijvoorbeeld aan kennis van de kwaliteits- en veiligheidseisen van voedingsmiddelen.

Maatschappelijk perspectief
= medeverantwoordelijkheid
= burgerschap

Er is sprake van een maatschappelijk vraagstuk.

De studenten moeten voor de verantwoording van hun keuze beschikken over burgerschapscompetenties over maatschappelijke/politieke structuren en processen, zoals beschreven in de dimensies van burgerschap. Een voorbeeld is kennis over de maatschappelijke functies van arbeid.

Persoonlijk perspectief =
zelfverantwoordelijkheid = bildung

Het vraagstuk vraagt studenten dat zij nadenken over de persoonlijke overtuigingen, waarden en belangen. De studenten moeten voor de verantwoording van hun keuze beschikken over zelfkennis, bijvoorbeeld dat zij samenwerking heel belangrijk vinden.

zicht op kritische verantwoordelijkheid 1/2

Wat is het?

Het als burger, beroepsbeoefenaar en persoon (dus vanuit drie verschillende perspectieven) redenen kunnen en willen geven over wat je doet of vindt.

Wanneer zijn de redenen *kritisch*?

- Passend: de 3 perspectieven zijn onderzocht
- Doordacht: er is op de keuze en redenen gereflecteerd
- Consistent: de keuze past bij de redenen

zicht op kritische verantwoordelijkheid 2/2

Geef studenten een *situatie* :

- met de noodzaak voor de student om iets te doen of te vinden
- met een maatschappelijk, professioneel én persoonlijk perspectief
- waarbij waarden en/of belangen tegenover elkaar staan

Geef studenten een *taak* :

- waarin de student kiest om iets te doen of te vinden
- waarin de student redenen geeft voor de keuze
- die gevolgen heeft voor de student én anderen
- waarbij de student reflecteert op de keuze & redenen

Bij Het Geluk worden wij gelukkig van:

- Smakelijk en gezond eten
- Kansen voor iedereen om te leren
- Fijne omgang met elkaar
- Respect voor onze omgeving
- We doen het samen

(mbo-opleiding Assistent horeca)

Situatie

Je loopt stage als keukenhulp in restaurant “Het geluk”. In het restaurant werken ook mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hiernaast staat een poster die in de keuken hangt.

Je stage is bijna afgerond. Je leidinggevende is zo tevreden over jou dat hij je een vaste baan wil geven.

Je ziet een collega keukenhulp al een aantal weken onhygiënisch werken in de keuken. Deze collega is iemand met een afstand tot de arbeidsmarkt die jarenlang geen werk heeft gehad. Er zijn meerdere ruzies geweest met deze collega, hij raakt snel overstuur.

Taak

- 1** Wat doe jij in deze situatie? Leg uit waarom. Gebruik in je uitleg de drie perspectieven.
- 2** Leg uit wat je goed vindt en wat je minder goed vindt aan je keuze en je uitleg. Gebruik de woorden ‘belang’, ‘waarde’, ‘bedrijf’, ‘maatschappij’.

aan de slag!

- Maak in duo's een eigen taak met bijbehorende situatie om bij jouw studenten zicht te krijgen op kritische verantwoordelijkheid
- Concreet:
 - geef een korte beschrijving van de **situatie**
 - geef **de taak** en eventuele **hulptaken**
 - leg uit **waarom** je met deze situatie en taak kritische verantwoordelijkheid inzichtelijk kan maken
 - gebruik het invulformulier

nabespreking

formatief handelen met de taak 1/2

4. Gebaseerd op Gulikers & Baartman, 2017

formatief handelen met de taak 2/2

Reactie student op fase 2: "Ik spreek die collega aan. In de horeca moet je je aan de regels voor voedselveiligheid houden. Als je niet schoon werkt, kunnen klanten ziek worden. Ik vind zelf gezondheid ook belangrijk."

Docent, fase 3+4: "Je hebt kennis over voedselveiligheid die je straks in je beroep nodig hebt, goed gebruikt! Ook noem je een persoonlijke waarde, gezondheid. Het benoemen van het maatschappelijk vraagstuk en wat dit nu met jou en je beroep te maken heeft, ontbreekt nog."

Reactie student op fase 2: "Ik vind het lastig om uit te leggen wat nu het maatschappelijk vraagstuk is"

Docent, fase 2: "Waarom zou de collega het fijn vinden om daar te werken? Wat als alle mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt niet meer ergens kunnen werken?" Wie is daar verantwoordelijk voor?"

Student, fase 5: "Ik blijf het lastig vinden, fijn als dit nog een keer uitgelegd en voorgedaan kan worden"

afronding

Wat betreft 'zicht op kritische verantwoordelijkheid':

- Wat heb je vooral geleerd? Noem 1 **leeropbrengst**.
- Wat kun je nog leren? Noem 1 **verbeterpunt**.
- Wat heb je nodig om daar te komen? Noem 1 **actie**.

Blauwdruk

voor ontwerpen van formatieve taken kritische verantwoordelijkheid

Voorbeeld

Kritische verantwoordelijkheid:
Het als burger, beroepsbeoefenaar en persoon (dus vanuit drie verschillende perspectieven) redenen kunnen en willen geven over wat je doet of vindt.
Hoe krijg je hier zicht op bij studenten?

Een situatie Een taak

- met de noodzaak voor de student om iets te doen of te vinden met een maatschappelijk, professioneel én persoonlijk perspectief
- waarbij waarden en/of belangen tegenover elkaar staan
- waarin de student klemt om iets te doen of te vinden
- waarin de student redenen geeft voor de keuze die gevolgen heeft voor de student én anderen
- waarbij de student reflecteert op de keuze én redenen

Wanneer zijn de redenen kritisch?

Passend: de 3 perspectieven zijn onderzocht

Doordacht: er is op de keuze en redenen gereflecteerd

Consistent: de keuze past bij de redenen

Situatie
Je bouwt stage in de keuken bij in restaurant 'het geluk'. In het restaurant werken ook mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hiernaast staat een poster die in de keuken hangt.

Taak
1. Wat doe jij in deze situatie? Leg uit waarom. Gebruik in je antwoord de drie perspectieven.
2. Leg uit wat je goed vindt en wat je minder goed vindt aan je keuze en je uitslag. Gebruik de woorden 'belang', 'waarde', 'bedrijf', 'maatschappij'.

Hoe zet ik deze taken formatief in?*

1. Wat wil je te weten komen?
2. Welke lessen geeft 't'?
3. Hoe kijk je naar de resultaten?
4. Welke feedback geef je?
5. Wat past je aan om dit nog te leren aan?

* Gebaseerd op Oudekerk & Baarsma, 2017

Voorbeeld van formatief handelen van docent en student

Reageert student op fase 2: "In speen die collega aan. In de herica moet je je aan de regels voor veiligheid houden. Als je niet schoon werkt, kunnen mensen ziek worden in de stad zelf gezondheid van belang".

Docent, fase 3-4: "De hebt kennis over veiligheid die je pareren in je beroep nodig hebt, goed getuist! Ook rozen je een persoonlijke waarde, gezondheid. Het bemoenen van het maatschappelijk vraagstuk en wat dit nu met jou en je beroep te maken heeft, ontbrekt nog".

Reageert student op fase 3: "Ik vind het best om uit te leggen wat nu het maatschappelijk vraagstuk is".

Docent, fase 2: "Waarom zou de collega het fijn vinden om daar te werken? Wat als alle mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt niet meer ergens kunnen werken? Wie is daar verantwoordelijk voor?".

Student, fase 3: "Ik vind het best om uit te leggen wat nu het maatschappelijk vraagstuk is".

Behreind bij de publicatie: Walman, H. (2022). Kritisch burgerschap in het mbo. Met formatieve taak: Zicht krijgen op kritisch burgerschap. Uitgegeven door onderzoekswerkplaats burgerschap: Democratie van kritisch denken. www.kritischburgerschap.nl

meer weten?

www.werkplaatsburgerschap.nl

[Onderzoek \(cito.nl\)](http://Onderzoek.cito.nl)

[practoraat burgerschap | ROC van Twente](http://practoraat.burgerschap.roc.van.twente.nl)

Je taak delen? Noteer je emailadres op het formulier!

DEMOCRATISERING
VAN KRITISCH DENKEN

